

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

T. VIII

GMINA I MIASTO SIANÓW

FUNDACJA „DZIEDZICTWO”
URZĄD GMINY I MIASTA SIANÓW

HISTORIA I KULTURA ZIEMI SŁAWIEŃSKIEJ

TOM VIII

GMINA I MIASTO SIANÓW

Redakcja:

WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI
JAN SROKA

SIANÓW–SŁAWNO 2009

ABSTRACT: Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka (eds), *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. VIII: *Gmina i Miasto Sianów* [History and Culture of the Sławno region, vol. VIII: Town Sianów and Community]. Fundacja „Dziedzictwo” Gmina i Miasto Sianów, Sianów–Sławno 2009. pp. 427, figs 126, colour plates 20. ISBN 978-83-61603-00-9. Polish text with German summaries.

These are studies of aspects of history and culture of the Sianów region [Pomerania, Poland]. These papers refer to archaeology and history of the region which is virtually unknown for most of Polish current citizens. It is hard to build a society without roots and without history. People who have lived here for over 50 years do not understand the cultural landscape which has been created and constructed for centuries. The aim of the collection of paper is to bring the history nearer. The knowledge about the past of the region will allow to understand the landscape and protect it as well as create a new social approach to the future. Some papers also refer to current projects which aim is to teach local history, use them for the development as well as build new identity with the respect to the past.

© Copyright by Włodzimierz Rączkowski, Jan Sroka 2009
© Copyright by Authors

Na okładce: Bolesław Kurzawiński, *Sianów ulica Tylna*, 1954, papier, tusz, ołówek,
22,5 × 30 cm, własność Muzeum w Koszalinie, reprodukcja fotograficzna:
Ilona Łukjaniuk, Marta Adamczak

Tłumaczenia na język niemiecki: *Brygida Jerzewska*

Konferencję oraz publikację sfinansowano ze środków
Urzędu Gminy i Miasta w Sianowie

Redaktor: *Katarzyna Ceglarz*
Łamanie komputerowe: *Eugeniusz Strykowski*

Wydawca/Herausgeber:
Fundacja „Dziedzictwo”, 76-100 Sławno, ul. A. Cieszkowskiego 2

ISBN: 978-83-61603-00-9

Druk/Druck: Wydawnictwo Feniks, 75-206 Koszalin, ul. Jana z Kolna 38B

Spis treści

JAN SROKA (Sławno), WŁODZIMIERZ RĄCZKOWSKI (Poznań), <i>Granice kulturowe? O waloryzowaniu przeszłości</i>	7
RYSZARD WĄTROBA (Sianów), <i>Sianów i okolica dziś</i>	15
IGNACY SKRZYPEK (Koszalin), <i>Osadnictwo archeologiczne gminy Sianów</i>	21
JOANNA CHOJECKA (Koszalin), <i>Źródła archiwalne do dziejów gminy Sianów</i> . . .	83
ANDRZEJ CHLUDZIŃSKI (Pruszcz Gdański), <i>Nazwy miejscowe Gminy i Miasta Sianów</i>	119
BARBARA POPIELAS-SZULTKA (Słupsk), <i>Posiadłości ziemskie klasztoru bukowskiego na ziemiach Sławińskiej i Darłowskiej</i>	167
SYLWIA WESOŁOWSKA (Szczecin), <i>Z dziejów szkolnictwa w Gminie i Mieście Sianów do 1945 roku</i>	177
WOJCIECH STYLSKI (Szczecin), <i>Z dziejów wsi Sierakowo</i>	209
EWA GWIAZDOWSKA (Szczecin), <i>Za górami, za lasami... fabryka. Gmina Sianów w dawnej kartografii i ikonografii</i>	217
MARIA WITEK, WALDEMAR WITEK (Szczecin), <i>Tradycyjne (ryglowe) budownictwo wiejskie w gminie Sianów</i>	269
ZBIGNIEW SOBISZ (Słupsk), <i>Flora parków podworskich gminy Sianów</i>	297
SIEGFRIED BARZ (Będzinko), <i>Okolice Sianowa w twórczości malarzy niemieckich okresu międzywojennego</i>	315
BERNARD KONARSKI (Koszalin), <i>Fabryka zapatek w Sianowie</i>	321
INGE WESTHÄUSLER (Meisenweg, Niemcy), <i>Eventin von März 1945 bis August 1946</i>	331
KAZIMIERA JANOWICZ (Sianów), <i>Nasze drogi do Sianowa</i>	337
RYSZARD WĄTROBA (Sianów), <i>Honorowi Obywatele Gminy i Miasta Sianowa</i> . . .	351
ANDRZEJ DĘBOWSKI (Sianów), <i>Gmina Sianów na Szlaku Cysterskim</i>	371
ALEKSANDRA KOWALCZYK (Sianów), <i>Wioski tematyczne – kierunek rozwoju polskiej wsi po roku 1989</i>	381

HENRYK ROMANIK (Koszalin), <i>Kontynuacje literackie, duszpasterskie i społeczne doświadczenie artystyczne z albumem poetyckim „Koniec świata w Iwici- nie”</i>	389
Indeks osób	407
Indeks nazw geograficznych	417
Lista adresowa Autorów	425

Wioski tematyczne – kierunek rozwoju polskiej wsi po roku 1989

ALEKSANDRA KOWALCZYK (Sianów)

Wprowadzenie

We wrześniu 1998 roku Komisja Europejska¹ opublikowała raport na temat polskiego rolnictwa. Dokument ten zawiera analizę dotychczasowych i przewidywanych przemian w polskim sektorze rolnym. Największym problemem polskiego rolnictwa wskazanym w tym dokumencie jest rozdrobnienie gospodarstw, które przede wszystkim pracują na własne utrzymanie. We wspomnianym dokumencie wskazano również, że sposobami poprawy polskiego rolnictwa może być przyspieszenie tempa gospodarczego, usprawnienie mechanizmów gospodarki rynkowej oraz przekwalifikowanie części ludności rolniczej na tzw. zawody nierolne. Konieczność dopasowania polskiego rolnictwa do wymagań stawianych przez Unię Europejską postawiła polską wieś przed kolejnym wyzwaniem. Poszukiwaniem ciekawych i innowacyjnych sposobów na odnowę wsi.

Odnowa wsi (Idziak 2004: 18) to proces stałego ulepszania warunków życia wsi. Pojęcie odnowa wsi ma swoje źródło w niemieckim zwrocie *Dorferneuerung*. Właśnie od Niemiec, a konkretnie od Bawarii i Badenii-Wirtembergii rozpoczął się w latach 60. ubiegłego wieku ruch odnowy wsi, który staje się stopniowo podstawowym programem jej rozwoju na obszarze obejmującym: Niemcy, Austrię, Luksemburg, Węgry, Rumunię, Słowenię, Czechy i Słowację, a także od kilku lat Polskę. Wszelkie przykłady związane z odnową wsi, z jakimi się spotykamy

¹ http://ec.europa.eu/publications/archives/index_pl.htm#top

w Polsce, pochodzą właśnie z Niemiec i Austrii. Odnowa wsi to przede wszystkim zaktywizowanie mieszkańców, wyposażenie ich w kompetencje, narzędzia, które pozwolą zachować dotychczasową kulturę, przyrodę, krajobraz polskiej wsi dla przyszłych pokoleń.

Wydawać się może, że przy obecnym wzroście budownictwa jednorodzinnej obszary wiejskie szybko zamieniają się w „sypialnie” dużych miast. Tak rzeczywiście się dzieje. Wsie położone w pobliżu dużych miast skazane są na „umiastowienie”. Zatracają całkowicie kulturę polskiej wsi. To najczęściej „ładne” dzielnice z nowoczesnymi willami. Można się już spotkać z obowiązującymi zakazami przeprowadzania krów główną ulicą, bo przeszkadza to „nowym mieszkańcom – mieszczuchom”.

W trudniejszej sytuacji są mieszkańcy małych miejscowości oraz wsi oddalonych od dużych aglomeracji. Często położone są one w środku lasu, ze złą jakością dróg i autobusami kursującymi dwa razy dziennie (np. Sierakowo Sławieńskie w gminie Sianów). Najczęściej młodzi ludzie uciekają do dużych aglomeracji w poszukiwaniu lepszego życia. Traci cała wieś. Czasami wydaje się, że taka wieś skazana jest na wymarcie.

1. Wioski tematyczne

Jednym ze sposobów odnowy wsi jest tworzenie wiosek tematycznych. Jej początków można szukać w projektach Unii Europejskiej realizowanych w programie Leader. Wioski tematyczne² to jedna z metod ożywiania gospodarki wsi. Jej zaletą jest to, że nie wymaga dużych pieniędzy i angażuje wielu mieszkańców. Można ją stosować w większości wsi, nawet tam, gdzie „nie ma nic ciekawego”. To sposób na wykorzystanie zasobów naturalnych, przyrodniczych, kulturalnych, poszukiwanie ciekawych miejsc, ciekawych informacji. Często sami mieszkańcy posiadają taką wiedzę i takie informacje, które mogą wyróżnić wieś na tle innych miejscowości.

Ważnym elementem przy budowie wiosek tematycznych jest siła i determinacja lidera wsi. Najczęściej jest to sołtys, radny, dyrektor szkoły. Osoba taka ma bardzo trudne zadanie przed sobą, zaczynając coś „nowego”, nieznanego w jego miejscowości. Tak naprawdę w jed-

² <http://www.edureg.com.pl/wioski.htm>

nym czasie musi stać się: menadżerem, księgowym, psychologiem, socjologiem, a w zależności od tematykacji wsi historykiem, ślusarzem, malarzem. To ktoś, kto powinien od samego początku do swojego planu wpisać powodzenia i porażki. To przede wszystkim ktoś, kto ma konkretnie opracowany cel, do którego potrafi przekonać resztę mieszkańców.

Budowanie wsi tematycznych to wspaniała okazja do spotkań. Kiedy kończą się żniwa i nastaje zima, mieszkańcy zaczynają szukać okazji, by wyjść z domu. Jednym z takich przykładów jest wieś Iwięcino. Z początkiem jesieni mieszkańcy zaczęli się spotykać, aby napisać Lokalny Program Rozwoju. Spotkania tak się spodobały, że jeszcze długo po zakończeniu prac nad dokumentem spotykali się wieczorem w każdy wtorek.

2. Turystyka i sianowskie wsie tematyczne

Sierakowo Sławieńskie, Dąbrowa oraz Iwięcino to trzy miejscowości gminy Sianów, która położona jest w północno-wschodniej części województwa zachodniopomorskiego, na Pobrzeżu Słowińskim, przy drodze krajowej nr 6 Szczecin–Gdańsk. Granice naturalne gminy kreslą: od północy układ jezior Jamno i Bukowo, od zachodu szerokie i płaskie dno doliny rzeki Unieść, od południa kompleks lasów Góry Chełmskiej, a od wschodu kompleks lasów Nadleśnictwa Karnieszewice. Odległość do Morza Bałtyckiego wynosi około 10 km. Do roku 1989 gmina miała charakter typowo rolniczy. Większość mieszkańców była zatrudniona w PGR-ze lub prowadziła własną działalność rolniczą. Pozostali mieszkańcy pracowali w stolicy „gminy” – mieście Sianów (Zakłady Przemysłu Zapalczanego POLMATCH) lub w największym mieście w regionie – w Koszalinie. Po roku 1989, kiedy zlikwidowano PGR, a dochody z rolnictwa nie zaspokajały potrzeb rodzin rolników. Wsie w gminie zaczęły przechodzić przemianę.

Jednym z kierunków tych przemian jest rozwój turystyki w gminie Sianów. Zmiany już są dostrzegalne – w 2008 roku w Gminie i Mieście Sianów zarejestrowanych było 28 gospodarstw agroturystycznych. Prężnie działają dwie wypożyczalnie kajaków, z których jedna profesjonalnie organizuje spływy, między innymi po rzece Unieść. Ponadto, na terenie gminy działają cztery ośrodki jeździeckie. Jeden z nich mieści się w zabytkowych byłych budynkach PGR-u. Dla turystów udostępnionych jest 180 km leśnych szlaków rowerowych, które są obecnie rozbudowywane.

Cały pomysł turystycznego zagospodarowania gminy zasadza się na wykorzystaniu potencjału, jaki niosą z sobą turyści przebywający w miejscowościach nadmorskich. Współczesny turysta poszukuje ciekawych przygód i atrakcji. Turystę nie interesuje tylko i wyłącznie plażowanie oraz spacerowanie po ulicach nadmorskiej miejscowości. Nowoczesny turysta pragnie odpoczywać aktywnie, poznawać świat i jego kulturę (np. Rączkowski, Sroka 2004), być wysportowany i sprawny w każdej dostępnej dziedzinie. Po powrocie z urlopu chce zabłysnąć informacją, że był na przykład w Wiosce Hobbitów i piekł ciasto na kiju. Dla takiej informacji jest skłonny pokonać dodatkowe 20 km (często do pracy jedzie dwa razy tyle) i zapłacić za bilety wstępu dla całej rodziny.

Istniejące wioski tematyczne bardzo dobrze współtworzą ofertę turystyczną gminy Sianów. Są odpowiedzią na zapotrzebowanie turystów przebywających w miejscowościach nadmorskich, którzy korzystają z programu „Nie tylko Plaża”.

Wioska Hobbitów w Sierakowie Sławieńskim to wieś tematyczna tworzona od 2000 roku.

Pomysłem stworzenia Hobbittonu mieszkańców zarazili uczniowie Szkoły Podstawowej w Sierakowie Sł. W projekt włączyły się władze gminy, studenci Politechniki Koszalińskiej. Osada hobbitów ma być wabikiem na turystów i próbą pobudzenia lokalnej przedsiębiorczości (Słowiej 2001: 19).

Oferta Sierakowa Sławieńskiego jako wioski tematycznej wykorzystuje wiedzę i umiejętności mieszkańców, którzy dla obsługi turystów przemieniają się w hobbitów, krasnale, elfy i inne postaci (Tabl. I: A, B) zaczerpnięte z twórczości J.R.R. Tolkiena (np. 2002a–d). W ich ofercie znaleźć można grę terenową „Tam i z powrotem”, hobbickie gry i zabawy, imprezy integracyjne dla firm, szkół i przedszkoli. Mieszkańcy założyli Stowarzyszenie Hobbiton, pozyskują środki pozabudżetowe na swoje zadania statutowe. Organizują pięć imprez cyklicznych, gdzie jedna z nich – Jamark Hobbitów obsługuje największą liczbę turystów i jednocześnie jest jedną z największych imprez z gminie.

Oczywiście te wspaniałe statystyki, którymi szczycą się mieszkańcy, to efekty wielu wyrzeczeń, przebytych szkoleń, warsztatów, wyjazdów studyjnych. To wiele godzin poświęconych nauce zdobywania nowych umiejętności – nowego zawodu. Sami mieszkańcy prowadzą dzisiaj Stowarzyszenie, które swoją działalnością zaspokaja potrzeby

TABLICA I

A. Wioska Hobbitów w Sierakowie Sławińskim. Fot. M. Juszczak, 2007

B. Wioska Hobbitów w Sierakowie Sławińskim. Fot. M. Juszczak, 2007

TABLICA II

A. Koniec świata w Iwęcinie. Fot. A. Dębowski, 2007

B. Wioska zdrowego życia. Fot. M. Idziak, 2007

ich członków. Najważniejszym sukcesem tego przedsięwzięcia jest fakt, że wieś nadal istnieje i jest znana nie tylko w Polsce.

Po doświadczeniach Sierakowa Sławieńskiego w gminie Sianów powstały jeszcze dwie inne wioski: Wioska Końca Świata w Iwięcinie oraz Wioska Zdrowego życia w Dąbrowie. Wioska Końca Świata w Iwięcinie utworzona została na bazie polichromii z 1697 roku, przedstawiającej „Sąd Ostateczny”. Znajduje się ona w istotnym dla gminy i Iwięcina zabytku – kościele, który zbudowany został pod koniec XIV wieku przez zakon cystersów.

„Koniec świata” rozpatrywany jest w aspekcie wszystkiego, co może mieć swój koniec (Tabl. II: A). Stąd też mieszkańcy, członkowie Stowarzyszenia na rzecz Rozwoju Wsi Iwięcino przygotowali różnorodne oferty turystyczne³, które uczą i pozwalają poznać tajemnice końca świata (astronomia). W polskiej wiejskiej zagrodzie pn. „Galeria pod Kogutem” najmłodszy uczy się tajemnic tradycji bożonarodzeniowych i wielkanocnych. Panie z Koła Dobrej Gospodyni posiadają zdolności manualne, dzięki którym pokazują, jak zrobić kwiaty z bibuły, ozdoby choinkowe, wymalować jajko wielkanocne techniką woskowania czy upiec chleb tradycyjną metodą. Najmłodszy otwiera oczy ze zdziwienia, najczęściej ci z dużych miast, których rodzice w pogoni za pracą nie mają czasu bądź nie znają takich rzeczy. To sposób na pielęgnację dla przyszłych pokoleń polskiej tradycji. To przekazanie kompetencji i narzędzi mieszkańcom wsi, którzy przeprowadzają odnowę swojej wsi.

W Dąbrowie stworzono Wioskę Zdrowego Życia. Jej promocja opiera się na sporcie i zdrowym jedzeniu⁴. Jest to oferta skierowana do najmłodszych, którzy poznają zwierzęta domowe oraz dary polskiej wsi. W dobie szybkiego jedzenia warto poznać tajemnice: pieczonej bułeczki, koziego mleka, twarogu własnego wyrobu czy swojskiej kiełbasy (Tabl. II: B). Mieszkańcy Dąbrowy przygotowali wiele ofert. Jedną z nich – „Ania i Grześ idą przez wieś” – proponuje najmłodszym oglądanie zwierząt gospodarskich, uprawy ziół, gry i zabawy na wesołej łące itp.

Mieszkańcy podkreślają w swojej ofercie elastyczność i chęć uczestniczenia w innych imprezach plenerowych, proponując swoje potrawy przyrządzone według tradycyjnych receptur. To kolejny przykład wykorzystania zasobów swoich gospodarstw, w których kryje się, między

³ http://www.iwecino.wioskitematyczne.org.pl/czytaj,257,oferta_turystycznoedukacyjna.html

⁴ <http://www.wioskitematyczne.org.pl/oferta/dabrowa/>

innymi, wiele starych rolniczych narzędzi. Położenie tych gospodarstw blisko bagien i lasów prowokuje do stworzenia oferty opartej na poznawaniu ich tajemnic, na przykład „Tajemnice łąki, lasu i bagna”⁵.

Podsumowanie

Wioski tematyczne w gminie Sianów pokazują, że mieszkańcy nie czekają, aż pomoc sama przyjdzie. Przy pomocy lidera, samorządu terytorialnego i innych instytucji są skłonni przejść wiele godzin szkoleń, warsztatów, by móc udowodnić sobie i innym, że są elastyczni. Niezależnie, w którym kierunku rozwija się gospodarka, polska wieś zawsze pokonała trudne zakręty. Najważniejsze w tym wszystkim jest to, aby nie zatracala własnej tożsamości, kultury, krajobrazu, przyrody. Jej przemiany powinny zawsze służyć naszym pokoleniom.

Bibliografia

- IDZIAK W. 2004. *O odnowie wsi: poradnik*, Warszawa: Fundacja Wspomagania Wsi.
- RĄCZKOWSKI W., SROKA J. 2004. Małych ojczyzn czar – budowanie tożsamości kulturowej Ziemi Sławińskiej, [w:] *Historia i kultura Ziemi Sławińskiej*, t. III: *Gmina Postomino*, (red.) W. Rączkowski, J. Sroka. Sławno: Fundacja „Dziedzictwo”, 7–13.
- SOŁOWIEJ C. 2001. Hobbity ratują Sierakowo, *Głos Pomorza* 174: 19.
- TOLKIEN J.R.R. 2002a. *Hobbit, czyli tam i z powrotem*, Warszawa: Libros.
- TOLKIEN J.R.R. 2002b. *Władca Pierścieni. Bractwo Pierścienia*, Warszawa: Libros.
- TOLKIEN J.R.R. 2002c. *Władca Pierścieni. Dwie Wieże*, Warszawa: Libros.
- TOLKIEN J.R.R. 2002d. *Władca Pierścieni. Powrót Króla*, Warszawa: Libros.

Entwicklungsrichtung der polnischen Dörfer nach 1989 am Beispiel der Dörfer in der Gemeind Sianów

Zusammenfassung

Nach 1989 mussten die polnischen Dörfer einen schmerzhaften Schritt ihrer Geschichte überwinden. Der Untergang der staatlichen Güter und die niedrigen Einnahmen aus der Landwirtschaft waren schuld, dass die

⁵ <http://www.wioskitematyczne.org.pl/oferta/dabrowa/>

Bewohner keinen Ausweg aus der Not sahen, auch keine Lösung. In besserer Lage waren die Dörfer in der Nähe von Städten und Industriebezirken. Die Menschen fanden Arbeit. Schlimmer war es in abgelegenen Ortschaften mit schwacher Infrastruktur und Kommunikation. Die Berichte der EU meldeten den Niedergang der polnischen Landwirtschaft und die Notwendigkeit zur Anwendung von verschiedenen Mitteln, um die miesere Situation zu retten. Die ehemalige Tendenz zur Einrichtung großer Güter, trieb die Bauern zur Arbeitssuche außerhalb der Landwirtschaft. Man begann, viel über die Erneuerung und Entwicklung des polnischen Dorfes zu schreiben. Einer der Vorschläge war der Ausbau des Dorfes zum Thematikdorf. Es würde Arbeit für die Bewohner bedeuten. Sie hätten die Möglichkeit, ihr Dorf mit verschiedenen Ideen, eigenem Wissen und Geschicklichkeit vorzustellen. Solch europäische Gedanken, ein Dorf neu zu gestalten, kann man in der Gemeinde Sianów finden, z.B. in Zirchow, Eventin, Daber. Die Orte stehen auf der Internetseite www.wioskimatematyczne.pl, aber auch die Dörfer Parpart, Deutsch Puddiger in der Gemeinde Malechowo.

